
ІВАШКЕВИЧ І.В.,
пошукувач, кафедра вікової
та педагогічної психології,
Рівненський державний
гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна

ФУНКЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА

У статті виокремлено структурні компоненти професійної компетентності фахівців різних сфер діяльності в парадигмі функціонального психологічного підходу. Запропоновано визначення професійної компетентності фахівця юридичної сфери діяльності, окреслено її структуру тощо. Описано базові функції професійної компетентності юриста та запропоновано додаткові функції професійної діяльності працівника юридичної сфери діяльності.

Ключові слова: професійна компетентність, функціональний психологічний підхід, базові функції професійної компетентності юриста, додаткові функції професійної компетентності юриста.

В статье выделены структурные компоненты профессиональной компетентности специалистов различных сфер деятельности в парадигме функционального психологического подхода. Предложено определение профессиональной компетентности специалиста юридической сферы деятельности, определена её структура. Описаны базовые функции профессиональной компетентности юриста и предложены дополнительные функции профессиональной деятельности работника юридической сферы деятельности.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, функциональный психологический подход, базовые функции профессиональной компетентности юриста, дополнительные функции профессиональной компетентности юриста.

The article deals with the problem of structural components of the professional competence of specialists in different areas of professional activity (the professional competence was analyzed in the functional paradigm of psychological approaches): aim approach and motivational approach (motivation, instructions, values, personal orientation of

the subject); content approach (professional knowledge); subject-practical approach (professional qualities and skills); personal approach (professionally important personal qualities and experience of the man); reflexive approach (self-esteem, professional self-awareness).

It was proposed the author's definition of the professional competence of a lawyer, the structure of his/her professional competence was determined. It was shown that the professional competence of a future lawyer is a personal individual quality that was consisted of structural components, which in turn contained components that, taken together, defined a psychological category that somehow determined the development of the professional competence of a lawyer. It was indicated that the lawyer's professional competence was consisted of the following components: 1) a motivational target component; 2) a cognitive component; 3) a social component; 4) axiological component; 5) auto-psychological component.

The author of the article describes and analyzes the basic functions of the professional competence of a lawyer. These functions are: a cognitive function, a regulatory one, a reflective function, a monitoring one and the function of evaluation, also the informational function. The additional functions of the professional competence of a lawyer were proposed. Their content was shown. These are: a predictive function, a cross-cultural one, a humanistic function, a project one.

Keywords: the professional competence, a functional psychological approach, basic functions of the professional competence of a lawyer, the additional functions of the professional competence of a lawyer.

Актуальність проблеми. Особливості та характеристики, специфіка професійної діяльності юристів тощо досліджені в роботах багатьох авторів (С.Л.Вишневська, А.В.Кайдаш, Н.В.Львова, О.В.Топчій та ін.). Аналіз публікацій дозволяє зробити висновки, що професійна діяльність юриста супроводжується виконанням різних дій, таких як: спілкування з громадянином, який звернувся за допомогою; юридичне консультування; профілактична бесіда; адміністративний аналіз правопорушення; в ході проведення розшукувальних операцій – опитування, допит, очна ставка та ін. В кожній із

наведених дій відображені особливості професійної діяльності юриста.

Проте, не дивлячись на те, що професійні юридичні дії виконуються усіма, хто працює за даною спеціальністю, слід зауважити, що деякі юристи обмежуються лише формально-нормативними, процедурними діями, а інші застосовують допоміжні дії, що створюють сприятливі умови для виконання домінуювальних процедур. Так, допит може вестися у чіткій відповідності до процедури, обмежуючись тільки виконанням того, що саме передбачено кримінально-процесуальним кодексом, а може доповнюватися вивченням психологічних особливос-

тей допитуваного, спостереженням за його психічним станом, встановленням психологічного контакту, правомірним психологічним впливом та ін. Очевидним є те, що в другому випадку результат допиту буде значно кращим [3, с. 84].

Отже, володіння юристами функціями професійної компетентності, що приймають суто юридичний характер для працівника правоохоронних органів, є настільки ж необхідним, наскільки і вміння відповідно до процедури виконувати слідчі, оперативно-розшукові та інші нормативні дії. Тому проблема формування професійної компетентності майбутніх юристів є вельми актуальною проблемою сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В науковій царині досить багато праць присвячено проблемам професійної компетентності та питанням підготовки юристів у ВНЗ. Серед них – праці відомих психологів, педагогів та юристів (Л.М.Мітіна, Г.К.Селевко, В.О.Сластьонін, М.А.Чопанов). Також були вивчені та досліджені проблеми формування професійної культури майбутніх юристів (А.В.Хуторської), визначені соціально-психологічні чинники становлення комунікативної культури майбутнього юриста в процесі професійної підготовки (М.Є.Бершадський), а також є дослідженою проблематика формування психологічної готовності майбутніх юристів до професійної діяльності (В.О.Сластьонін).

Проте, питання структури та функцій професійної компетентності юристів до сих пір залишаються недостатньо мірою розв'язаними в науковій царині. Отже, зважаючи на актуальність даної проблеми, **завданнями** нашої статті є:

1. Виокремити структурні компо-

ненти професійної компетентності фахівців різних сфер діяльності в парадигмі функціонального психологічного підходу.

2. Запропонувати власне визначення професійної компетентності фахівця юридичної сфери діяльності, окреслити її структуру тощо.

3. Описати базові функції професійної компетентності юриста та запропонувати додаткові функції професійної діяльності працівника юридичної сфери діяльності.

Виклад основного матеріалу. Ураховуючи особливості професійної діяльності юриста та з метою побудови власне моделі професійної компетентності фахівця юридичної сфери діяльності, проаналізуємо існуючі в науковій літературі концепції та теорії (що відповідають парадигмі функціонального психологічного підходу), в яких пропонується структура професійної компетентності юриста.

Так, О.В. Топчій вважає, що компетентність молодшого інспектора складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів:

- цілемотиваційного (мотиви, настановлення, ціннісні орієнтації, спрямованість особистості);
- змістового (професійні знання);
- предметно-практичного (професійні уміння та навички);
- особистісного (професійно важливі особистісні якості та досвід);
- рефлексивного (самооцінка, професійна самосвідомість) [6, с. 54].

Вивчаючи проблему формування професійної комунікативної компетентності майбутніх юристів, С.Л.Вишневська виокремлює такі підструктурні елементи в її структурі:

- когнітивний (змістовий) – вміщує професійні знання, механізми їх постійного оновлення; знання сутності професійних

проблем, ситуацій і ефективних способів їх розв'язання;

- емотивний (мотиваційний) – усвідомлення готовності щодо здійснення професійної діяльності, готовності, яка заснована на особистісному досвіді і соціальних настановленнях, здійснення процесу пізнання партнерами один одного, емоційної реакції на ситуацію спілкування;
- поведінковий (виконавський) – вміння та навички регуляції поведінки, організації ефективної взаємодії з метою розв'язання професійних завдань [1, с. 22].

Досить стандартний підхід щодо визначення структури професійної компетентності співробітника правоохоронних органів пропонує А.В.Кайдаш. Так, науковець виокремлює наступні компетенції в структурі професійної компетентності фахівця юридичної сфери діяльності:

1. Спеціальна компетенція, яка є системою психологічного, морального і діяльнісного станів фахівця, що відображають рівень набутих спеціалістом знань, навичок, досвіду, інформаційної компетенції та інших властивостей в юридичній сфері діяльності. Ця компетенція фасилітує становлення професійної спрямованості особистості, розвиток систем професійних знань, умінь і навичок, що сприяють набуттю досвіду розв'язання типових професійних задач.
2. Інтелектуальна компетенція – особливий тип організації знань, система базових інтелектуальних якостей особистості, таких як ініціатива, здатність до творчості, саморегуляції, унікальності, що забезпечує можливість прийняття юристом ефективних рішень у професійній діяльності (у тому

числі – й в екстремальних умовах). Інтелектуальна компетенція співробітників правоохоронних органів впливає на успішність реалізації їх професійної діяльності.

3. Комунікативна компетенція є формою інтеграційного пристосування і функціональна спрямованість поведінки юриста, заснована на сукупності навичок (найнижчий рівень розвитку комунікативної компетенції) і умінь (середній рівень комунікативної компетенції) спілкування. Комунікативна компетенція є умовою здійснення успішної юридичної діяльності співробітника правоохоронних органів в екстремальних та штатних ситуаціях.
4. Психолого-педагогічна компетенція, що полягає в розвитку здатностей активно впливати на процес розвитку і саморозвитку соціально-ціннісних характеристик особистості (рефлексивність, гнучкість, емпатичність, товариськість, здатність до співпраці, емоційна стійкість та ін.), що дозволяють юристу виконувати соціально-ціннісні та професійні функції в суспільстві [3, с. 83].

Цікавим є дослідження В.О. Смірнова, в якому обґрунтовуються особливості формування професійно-правової компетентності спеціалістів протипожежної служби. Так, В.О. Смірнов є прихильником компетентнісного підходу до структури професійної компетентності, тому вважає, що структурними складовими професійної компетентності слід вважати наступні компетенції:

- профілактичну – попередження фактів виникнення порушень протипожежної безпеки;
- наглядову – забезпечення нагляду щодо виконання вимог,

положень та інструкцій у сфері пожежної безпеки;

- адміністративно-правову – регламентація взаємодії з федеральними та місцевими органами управління з питань забезпечення пожежної безпеки;
- дізнавальну – проведення попереднього розслідування за фактами порушення пожежної безпеки у випадках, коли законом не передбачено попереднє слідство [5, с. 45].

Вивчення професіограми випускників дозволило В.О.Смірнову визначити структуру професійно-правової компетентності інспекторів протипожежної служби, що включає особистісний і діяльнісний (поведінковий) компоненти. Під особистісним компонентом мається на увазі особистісний потенціал юриста, який є базовим в процесі формування основ професійно-правової компетентності фахівця; діяльнісний компонент відповідає за прояв професійно-правової компетентності спеціаліста. І особистісний, і діяльнісний компоненти забезпечують взаємозв'язок наступних підструктур професійної компетентності юриста:

- аксіологічної (усвідомлення фахівцем цінності діяльності протипожежної служби в сучасному суспільстві, сформована гармонійна система професійно-особистісних цінностей, опанування нормами професійної етики);
- когнітивної (сформованість критичності, системності, логічності, гнучкості юридичного мислення, високий рівень правосвідомості, опанування багатоаспектним комплексом нормативно-правових, процесуальних знань, які застосовуються у діяльності інспекторів про-

типожежної служби).

Аксіологічна і когнітивна підструктури, вважає науковець, визначають процесуально-методологічний комплекс знань і умінь юриста; цей комплекс, в свою чергу, складається з компонентів:

- професійно-практичного (досвід застосування юридичного інструментарію з метою розв'язання професійних задач в межах правового поля) – визначає професійно-прикладний та організаційно-технологічний комплекси умінь реалізувати себе в якості спеціаліста;
- афективного (сформованість вольових якостей, умінь саморегуляції емоційного стану та професійної поведінки в ситуаціях неабиякої емоційної напруги). Даний компонент визначає розвиток професійно-важливих якостей юриста.

На основі аналізу специфіки професійної діяльності інспектора протипожежної служби та професіограми юриста В.О.Смірновим були виділені наступні групи професійно-важливих якостей фахівця:

- соціально-значущі (гуманістична спрямованість особистості, громадянська позиція, моральність, бажання працювати інспектором протипожежної служби, усвідомлення важливості роботи інспектора та ін.);
- професійно-інтелектуальні (зацікавленість у професійно-правовій підготовці, ерудованість, розвиток професійного мислення та ін.);
- професійно-поведінкові (дисциплінованість, відповідальність, самостійність, ініціативність, сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів та ін.);

- професійно-особистісне самовдосконалення (непримиренність до недоліків у собі та інших, здатність до адекватної самооцінки, культура професійної діяльності та ін.) [5, с. 56-58].

Досить ґрунтовним є дослідження Н.В.Львової, яка виокремлює такі компоненти професійної компетентності юриста:

1. Мотиваційно-ціннісний компонент, що включає систему мотивів, які виражають усвідомлене прагнення фахівця до виконання діяльності. Даний компонент включає також систему цінностей, яка інтегрує в своїй структурі особливості здійснення особистісних, професійних та загальнолюдських взаємостосунків в правовій сфері, і визначає характер мотивації та активності студентів, усвідомлення особистої і суспільної значущості їхньої майбутньої професії, зв'язок їх інтересів з ціннісними орієнтаціями, інтенсивність емоційних переживань, вольових зусиль, уваги та ін. В сучасному суспільстві майбутній юрист повинен уміти відрефлексовувати систему своїх цінностей, діагностувати системи ціннісних орієнтацій окремих індивідів та груп, і формувати стратегію власної духовно-моральної поведінки, аналізувати загальнокультурну і професійну складові соціального середовища, давати морально-правову оцінку подіям соціальної дійсності тощо.

До основних груп мотивів, якими керуються юристи, Н.В.Львова відносить: соціально-професійні мотиви (свідомість соціальної значущості власної діяльності, почуття обов'язку, прагнення спілкуватися з потерпілими, підзахисними, постійне поглиблення професійних знань і умінь); особистісні мотиви (можливість досягнення особистого успіху, самореалізація, можливість прояву своїх зді-

бностей, самоствердження, схвалення оточуючих); специфічні мотиви, що створюються на основі міжособистісних стосунків (успіх від спілкування з потерпілими, підзахисними, задоволеність юриста та підзахисного спільною діяльністю). Даний компонент спрямований на реалізацію гносеологічної та аксіологічної функцій професійної компетентності юриста.

Мотиваційно-ціннісний компонент орієнтує студентів на вивчення особливостей юридичної діяльності; на ознайомлення з базовим змістом основ правової діяльності; інформує студентів про загальні та спеціальні професійно важливі знання в даній професійній сфері діяльності.

2. Конструктивно-діяльнісний компонент орієнтує студента на здатність співвіднесення своїх індивідуальних особливостей з професійними вимогами, оволодіння основними вміннями і прийомами, необхідними для реалізації правової діяльності. Для даного компонента професійної компетентності юриста потрібними є наступні групи умінь: конструктивні (проекування, прогнозування, планування, аналіз, рефлексія); організаторські (інформаційні, розвивальні, орієнтаційні, мобілізаційні); комунікативні (вміння спілкуватися і встановлювати довірчі стосунки з підзахисними, вміння забезпечити правовий характер взаємовідносин між суб'єктами юридичної діяльності, здатність керувати). Даний компонент спрямований на реалізацію конструктивної і соціально-комунікативної функцій професійної компетентності юриста.

3. Рефлексивно-оцінний компонент передбачає, що студент буде здатний усвідомити важливість і невідворотність закону не тільки в правових випадках, але і в будь-яких інших ситуаціях (в тому числі – життєвого

плану). Готовність студента осмислити і проаналізувати результати своєї юридичної діяльності полягає не тільки в об'єктивній оцінці своїх дій, а й у здатності реконструювати професійну діяльність, коли з'явилися певні труднощі – виявити їхні причини і зорієнтуватися у своїх подальших діях з урахуванням правових норм. Даний компонент спрямований на реалізацію рефлексивної функції професійної компетентності юриста [4, с. 36-38].

Також фундаментальним є дослідження В.Ф.Єнгаличова, який розробив модель професійної компетентності юридичного психолога. Вчений вважає, що структура професійної компетентності юридичного психолога складається з таких блоків: 1) когнітивного – професійно важливі знання в галузі психології, знання юриспруденції, основних нормативно-правових актів, законодавства, знання іноземних мов; 2) професійно важливих вмінь – вміння застосовувати теоретичні знання на практиці; вміння правильно застосовувати, обробляти і інтерпретувати психодіагностичні методики; вміння працювати з комп'ютером та засобами зв'язку; 3) мотиваційного – інтерес до своєї роботи, до самовдосконалення, до досягнення аксіологічного змісту своєї діяльності; 4) комунікативного і морально-вольового блоку – вміння спілкуватися, виявляти рішучість, енергійність, самостійність, повагу до людей, тактовність і т.п. [2, с. 178-202]

Ми вважаємо, що професійна компетентність майбутнього юриста є особистісним новоутворенням особистості студента, що структурно складається з компонентів, які, у свою чергу, вміщують складові, що у своїй сукупності визначають певну психологічну категорію, яка так чи інакше детермінує становлення професійної компе-

тентності фахівця. Отже, професійна компетентність юриста складається із таких компонентів: 1) мотиваційно-цільовий компонент; 2) когнітивний компонент; 3) соціальний компонент; 4) аксіологічний компонент; 5) аутопсихологічний компонент.

Опишемо та обґрунтуємо зміст базових функцій професійної компетентності юриста з урахуванням наукових праць, існуючих в літературі.

В якості базових функцій професійної компетентності юриста Н.В.Львова виокремлює аксіологічну, гносеологічну, конструктивну, соціально-комунікативну, рефлексивну тощо. Аксіологічна функція наголошує на юридичній діяльності як такій, у якій актуалізується ціннісне ставлення до особистості, закону, держави і відбувається усвідомлення суб'єктом прагнення щодо досягнення таких цінностей, як гуманність, правда, справедливість, відповідальність; також формується система мотивів, що експлікується в усвідомленому професійному самовизначенні юриста.

Гносеологічна функція спрямована на пізнання юридичної та правової діяльності як об'єкта реалізації правових норм, забезпечення правопорядку в різних сферах життя як суспільства, так і окремої особистості; на вивчення конкретних знань, що стосуються системи правоохоронних та судових органів; на усвідомлення юристом себе як суб'єкта професійної діяльності; на можливість виявляти, описувати та розв'язувати проблеми, які виникають, з позицій досягнень сучасної юриспруденції.

Конструктивна функція зорієнтована на планування та організацію юристом своєї діяльності з метою здійснення та захисту прав і свобод громадян, організацію роботи з нормативно-правовими документами;

оволодіння практичними прийомами застосування правових норм у процесі розв'язання конкретної юридичної ситуації; складання юридичних документів тощо.

Соціально-комунікативна функція актуалізує особливості професійної юридичної етики та психології ділового спілкування з урахуванням норм державного і міжнародного права, наголошує на соціальних й особистих правах громадян.

Рефлексивна функція забезпечує осмислення і аналіз юристом результатів своєї діяльності, в ході якої здійснюється не тільки оцінка та переоцінка своїх дій, але й виявляється здатність до реконструкції складнощів і виявлення їхніх причин [4, с. 35-36].

Подібні функції професійної діяльності юриста виокремлює С.Л.Вишневська [1, с. 18-22]:

- пізнавальна функція – виявляється в тому, що в процесі здійснення своєї професійної діяльності юрист пізнає особливості професійних завдань і ситуацій, індивідуальні особливості тих громадян, з якими спілкується, і на основі цього вибудовує «стратегію» і «тактику» свого впливу;
- регулятивна функція – виявляється в тому, що в процесі здійснення професійних завдань юрист, взаємодіючи з громадянами, впливає на них, що також або закріплює, або змінює поведінку юриста, його психічні стани, активність, сприйняття, систему цінностей;
- рефлексивна функція – передбачає усвідомлення юристом (співробітником правоохоронної діяльності) того, як він сам чи його дії оцінюються громадянами;
- функція контролю та оцінки. Процес професійної правоохо-

ронної взаємодії є неможливим без постійного контролю з боку суспільства, окремих громадян тощо. Такий контроль виявляється потрібним, насамперед, для визначення ефективності професійної взаємодії, виявлення результатів юридичної діяльності.

Багато авторів виокремлюють інформаційну функцію юристів, а саме володіння фахівцями певними інформаційними технологіями, розуміння особливостей їх використання, здатність до критичного ставлення до інформації та реклами, які розповсюджуються у ЗМІ. Сучасний юрист-професіонал має володіти комп'ютерними технологіями збору, зберігання, обробки та використання інформації у сфері юридичної діяльності.

Погоджуючись зі змістом виокремлених функцій, а, отже, спираючись на дослідження Н.В.Львової [4] та С.Л.Вишневської [1], а також враховуючи особливості професійної діяльності юриста, ми сформулювали *додаткові функції професійної діяльності юриста*, а саме:

1. *Прогностична функція* – здатність самостійно планувати власну професійну діяльність, контролювати та регулювати її, здатність до самостійного прийняття рішень та антиципації майбутніх професійних шляхів розв'язування проблем, питань та задач; здатність знаходити нестандартні рішення, демонструвати теоретичне і практичне мислення, вміння бачити проблему, самостійно отримувати та поглиблювати нові знання і вміння.

2. *Кроскультурна функція* – забезпечує формування у юриста особистісних якостей, що зашкоджують виникненню нацизму, космополітизму, розповсюдженню клімату нетерпачості. Отже, сучасний спеціаліст

юридичної сфери діяльності повинен мати такі міжкультурні якості: розуміння культурних та релігійних неспівпадінь, повага до інших людей, здатність співпрацювати та толерантно ставитися до людей інших культур, мов та релігій.

3. *Гуманістична функція* – здатність юриста толерантно та у межах правового поля ставитися та захищати підзахисного у ситуаціях, які виникають в юридичній діяльності, в тому числі за умов, коли юрист чітко усвідомлює провину підзахисного, аморальність дій та вчинків останнього.

4. *Проектувальна функція*. Мається на увазі, що кожен юрист повинен працювати над розвитком певних особистісних якостей, навиків та вмінь, необхідних йому для здійснення успішної професійної діяльності, зокрема:

- високою духовністю, розвитком почуттів патріотизму, честі та обов'язку перед своєю країною, сформованою національно-культурною ідентичністю;
- розвитком абстрактно-логічним та критичним мисленням, вмінням приймати обґрунтовані рішення в нестандартних умовах, ситуаціях, виконувати діяльність в чітко регламентованій правовій діяльності;
- цілісним уявленням щодо процесів та явищ, що відбуваються у юридичній сфері;
- культурою міжнародного спілкування, вмінням згуртувати людей, поважати їх національні почуття, традиції та звичаї;
- формуванням емоційно-вольової сфери особистості, вмінням контролювати свої емоції і почуття, волю інших людей в

складних умовах професійної діяльності;

- розвитком почуттям власної гідності, вмінням постояти за себе, захищати свою особисту гідність і поважати гідність інших;
- вмінням бачити головне в професійній діяльності, чітко визначати цілі і виявляти наполегливість у їх досягненні, здійснювати підбір виконавців і раціонально розподіляти обов'язки між ними, доводити розпочату справу до кінця, контролювати виконання підлеглими наказів і розпоряджень;
- формуванням економічного мислення, вмінням організовувати економічну діяльність в юридичній сфері;
- прагненням до постійного самовдосконалення, вмінням планувати власну професійну кар'єру, здійснювати професійний та особистісний саморозвиток, здобувати нові знання та використовувати для цього сучасні освітні технології;
- актуалізувати віру в себе, у свої сили і здібності, у своє покликання, в правильність вибору життєвого шляху;
- володіти правилами юридичного етикету, вмінням виявляти ввічливість і тактовність у ставленні до колег по роботі та клієнтів.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Отже, проблема професійної компетентності в психології розглядається у поєднанні з проблемами становлення готовності особистості до виконання професійної діяльності, формування соціалізації фахівця, набуття спеціалістами базових та спеціальних компетенцій, особистісного та

професійного зростання тощо.

Становлення професійної компетентності передбачає активну і усвідомлену трансформацію наявних особистісних характеристик відповідно до особливостей обраної професії. При цьому, професійне становлення особистості являє собою процес структурно-динамічного розвитку суб'єкта, в ході якого формуються і розвиваються професійно важливі якості особистості, адекватні форми її професійної активності, які відповідають соціальним і професійним вимогам та настановам індивіда. Фундаментальною умовою становлення професійної компетентності фахівця є необхідність змін, перетворення свого внутрішнього світу і пошук нових можливостей самореалізації в професійному плані, тобто, – підвищення свого рівня про-

фесійної компетентності.

На нашу думку, всі існуючі в психологічній літературі моделі професійної компетентності юриста не є цілісними, адже включають певні підструктурні елементи, що відображують чи то діяльнісні характеристики професійної компетентності, чи то особистісні якості фахівця, чи то інтелектуальні характеристики індивіда. Тому в наступних наших публікаціях запропонуємо авторську нормативну модель професійної компетентності юриста, яка буде враховувати всі характеристики та особливості професійної діяльності юриста, та вмещувати базові, ключові компоненти, структури, компетенції тощо, які висвітлюватимуть професійну компетентність юриста цілісно та ґрунтовно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вишнева С.Л. Влияние коммуникативной компетентности сотрудников органов внутренних дел на результаты профессиональной деятельности [Текст] / Светлана Леонидовна Вишнева // Сб. статей по социально-гуманитарной подготовке сотрудников органов внутренних дел МВД УР. – Ижевск, 2001. – С. 17-25.
2. Енгальцев В.Ф. Примерная программа дисциплины «Юридическая психология» [Текст] / Вали Фатехович Енгальцев // Межвузовский научно-практический сборник. Серия «Юридическая психология». – Вып. 1. – Ставрополь, 2001. – С. 175-203.
3. Кайдаш А.В. Профессионализм и ценностью ориентации сотрудников правоохранительных органов [Текст] / Андрей Васильевич Кайдаш // Политические, правовые и экономические проблемы современного российского общества : Материалы IX научно-практической конференции. – Т. 1. – Ставрополь : Изд-во Ставропольского института им. В.Д. Чурсина, 2003. – С. 83-97.
4. Львова Н.В. Производственная практика как средство формирования профессиональной компетентности будущего юриста [Электронный ресурс] : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Наталия Викторовна Львова. – Волгоград : РГБ, 2009. – 243 с. – (Из фондов Российской Государственной Библиотеки).
5. Смирнов В.А. Специфика профессионально-правовой компетентности инспектора ГПС МЧС России [Текст] / Владимир Александрович Смирнов // Учёные записки РГСУ. – 2006. – № 4. – 86 с.

6. Топчії О.В. Гуманістичні аспекти професійної освіти як основа моделювання процесу підготовки слідчих у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України [Текст] / Оксана Василівна Топчії // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – 2011. – № 99. – С. 223-230.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Vishnevskaja S.L. Vlijanie kommunikativnoj kompetentnosti sotrudnikov organov vnutrennih del na rezul'taty professional'noj dejatel'nosti [Tekst] / Svetlana Leonidovna Vishnevskaja // Sb. statej po social'no-gumanitarnoj podgotovke sotrudnikov organov vnutrennih del MVD UR. – Izhevsk, 2001. – S. 17-25.
2. Engalychev V.F. Primernaja programma discipliny «Juridicheskaja psihologija» [Tekst] / Vali Fatehovich Engalychev // Mezhdouzovskij nauchno-prakticheskij sbornik. Serija «Juridicheskaja psihologija». – Vyp. 1. – Stavropol', 2001. – S. 175-203.
3. Kajdash A.V. Professionalizm i cennost'ju orientacii sotrudnikov pravoohranitel'nyh organov [Tekst] / Andrej Vasil'evich Kajdash // Politicheskie, pravovye i jekonomicheskie problemy sovremennoju rossijskogo obshhestva : Materialy IX nauchno-prakticheskoy konferencii. – T. 1. – Stavropol' : Izd-vo Stavropol'skogo instituta im. V.D. Chursina, 2003. – S. 83-97.
4. L'vova N.V. Proizvodstvennaja praktika kak sredstvo formirovanija professional'noj kompetentnosti budushhego jurista [Elektronnyj resurs] : Dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 / Natalija Viktorovna L'vova. – Volgograd : RGB, 2009. – 243 s. – (Iz fondov Rossijskoj Gosudarstvennoj Biblioteki).
5. Smirnov V.A. Specifika professional'no-pravovoj kompetentnosti inspektora GPS MChS Rossii [Tekst] / Vladimir Aleksandrovich Smirnov // Uchjonye zapiski RGSU. – 2006. – № 4. – 86 s.
6. Topchij O.V. Gumanisty`chni aspekty` profesijnoyi osvity` yak osnova modelyuvannya procesu pidgotovky` slidchy`x u vy`shly`x navchal`ny`x zakladax Ministerstva vnutrishnix sprav Ukrayiny` [Tekst] / Oksana Vasy`livna Topchij // Naukovi zapy`sky` Kirovograds`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu imeni Volody`my`ra Vy`nny`chenka. – 2011. – № 99. – S. 223-230.